

VEČINSKI VOLILI SISTEM KOT SLABA IZBIRA

Povzetek. *Avtor obravnava nekatera odprta vprašanja povezana z diskusijo in političnimi procesi ob poskusu uvajanja dvokrožnega večinskega sistema v Sloveniji. Trdi, da uvedba novega volilnega sistema zahteva pristanek velike večine volivcev, kar pomeni dve tretjini poslancev državnega zbora ali večino opredeljenih na referendumu z večinsko udeležbo. Uvedba novega volilnega sistema bi naletela na težave z ustavnim načelom enakosti glasov in z načelom delitve oblasti. Avtor tudi kaže, da je zahteva po večinskem sistemu politični odgovor podeželja na strah pred združevanjem v EU.*

Ključni pojmi: *večinski dvokrožni volilni sistem, referendum, ustava, hierarhija večin, demokracija*

Soglasje o volilnem sistemu je eno ključnih soglasij o ureditvi politične skupnosti. Volilni sistem namreč določa način prevajanja volje ljudstva v poslanska mesta in preko tega določa oblikovanje organov oblasti. Da bi vsakokratni organi oblasti uživali čim večjo stopnjo legitimnosti, je pomembno, da je volilni sistem sprejet z visoko stopnjo soglasja volilnega telesa. Še zlasti je to pomembno za politične sisteme, ki so se namenili razširjati in poglobljati svojo demokratično naravo in hkrati iztrebljati vse elemente totalitarizma, diktature in celo vse nastavke zanju. Če je volilni sistem sprejet mimo večinske volje ljudi ali celo v nasprotju z njo, nujno generira strukturne politične konflikte, ki napajajo politične ekstremizme. Od ljudstva, ki z veliko aktivno večino ne podpira volilnega sistema, je nemogoče pričakovati podporo rezultatom volitev in zaupanje v na tej osnovi izvoljenim organom oblasti. Postopek za oblikovanje volilnega sistema v demokratični državi zato mora omogočiti vključevanje čim večjega števila premislekov, identitet, predstav in občutij velike večine ljudi.

Prav zaradi tovrstne zahtevnosti in občutljivosti volilnega sistema je za njegovo spremembo ali dopolnilo zahtevana posebna večina. V ustavnih republikah je volilni sistem največkrat zadeva ustave. Gre za to, da mora biti tudi volilni sistem sprejet po posebnem postopku, sprejeti pa ga mora poseben organ, to je ustavodajna skupščina ali parlament s posebej kvalificirano večino. V primeru Republike Slovenije je volilni zakon izpadel iz ustavne materije, ker stranke niso uspele pravočasno vzpostaviti soglasja o tem, kakšen volilni sistem bi bil za Slovenijo najprimernejši. Zato pa je ustavodajalec določil, da je zakon o volitvah sprejet z

* Dr. Igor Lukšič, izredni profesor na Fakulteti za družbene vede.

dvotretjinsko večino, ki je v resnici tudi večina za sprejemanje ustave. Ta dvotretjinska večina ni le tehnična večina, ni le šestdeset glasov poslancev, temveč mora biti ta večina utemeljena na resničnem prepričanju večine ljudi. Dve tretjini poslancev mora zato odločati v skladu z lastno vestjo, v skladu z lastnim prepričanjem, ker le tako lahko pride do kar najbolj avtentične preslikave večine, kot je oblikovana v volilnem telesu, v večino, ki se oblikuje v državnem zboru. Da bi se izognili možnostim diktata, je ustava zaščitila avtonomijo poslanca z zahtevo, da poslanci "niso vezani na kakršnakoli navodila". Kakršenkoli diktat katerekoli veje oblasti ali političnega subjekta parlamentu je za parlamentarno demokracijo tako ne le neokusen, temveč tudi proti črki ustave in s tem proti ustavni večini. Diktati vodijo v diktaturo! Diktatura pa je v osnovi vedno vladavina vase zazrte manjšine, ki preko skupine posameznikov ali enega samega vsiljuje voljo večini.

Demokratska država je zainteresirana, da ob ključnih vprašanjih doseže najvišjo stopnjo soglasja. Zgolj tehnicistično in pravno sprevrnjeno gledanje se ujame na igro pravnikov, ki poteka le znotraj pravne prakse. Vsaka politična odločitev, zlasti pa odločitev ustavnega značaja, mora biti podprta s politično voljo. Samo politična volja, lahko zdrži črko ustave in črko zakona.

Glede na pomembnost vprašanja je dosedanja praksa odločanja razvila tudi hierarhijo večin, ki so potrebne za spremembo obstoječe in vpeljavo neke nove ureditve. To novo mora biti dobro izmerjeno in izkazano kot trdna večina, zato se predvideva tudi večfazni postopek celo za sprejemanje običajnih zakonov. Na ta način se izključuje uzakonitev trenutnih triumfalizmov, navdušenj in razočaranj oziroma etabliranje začasnih večin.

Hierarhija večin v demokratični ureditvi
1. plebiscit (80-100% glasov, ob 80-100% udeležbi) – primer slovenske osamosvojitve
2. ustavodajna skupščina (vsaj 2/3 večina parlamenta) – primer sprejema ustave in sprememba ustave, sprejem zakona o volilnem sistemu
3. referendum (najmanj 50% + 1glas, nad 50% udeležba) – primer Kopra in primer ustavodajnega referenduma. Ta večina po ustavi ustreza predhodni večini.
4. odločba ustavnega sodišča (ustreza večini pod 59 poslancev in samo ko gre za razveljavitev neustavnih zakonov)
5. referendum (50%+1 glas, pod 50% udeležba)
6. parlamentarna absolutna večina (46 poslancev)
7. parlamentarna zakonodajna (relativna) večina od 23 do 45 poslancev
8. parlamentarna zakonodajna zadostna večina enega poslanec ob 45 vzdržanih poslancih

Iz preglednice hierarhije večin izhaja, da odločbe ustavnega sodišča imajo mejo veljavnosti. To mejo predstavlja plebiscit, predvsem pa ustavodajna večina državnega zbora in referendumsko izražena večinska volja ljudi ob nad polovični udeležbi volivcev. Ustavno sodišče v resnici ne more ukazovati nobeni večini v parlamentu, nikakor pa ne more ukazovati ustavni večini, to je dvotretjinski večini

parlamenta. Lahko razpusti neko podustavno večino, s tem ko razveljavi zakon ali del zakona. Ustavno sodišče ne more čez ustavno večino, čez politični konsenz, ki drži ustavo. Ta politični konsenz edini lahko drži tudi konsenz o pravni državi. Na tej ravni se koncepta demokratične države in pravne države prekrivata in ne na ravni ustavnega sodišča. Ustavno sodišče kot institucija je konstituirano z ustavno večino in zato tudi njej podložno.

Ustava Republike Slovenije za spremembo ustave predpisuje tudi možnost referenduma, vendar pod pogojem, da to zahteva najmanj 30 poslancev. Hkrati pa zahteva: "Sprememba ustave je na referendumu sprejeta, če zanjo glasuje večina volivcev, ki so glasovali, pod pogojem, da se glasovanja udeleži večina vseh volivcev." (170. člen) Po analogiji z zakonom o volitvah, ki zahteva dvotretjinsko večino in s tem ustavni konsenz, zahteva sprememba volilnega sistema na referendumu večinsko udeležbo (to je nad 50% glede na vse volivce) in večinsko podporo (nad 50% glede na udeležence referendumu), da bi ustrezala volji ustavodajalca. Volja ustavodajalca pa je, da se spremembe ustavne materije ne dogajajo zelo pogosto v skladu s trenutno večino v parlamentu ali trenutno mobiliziranim delom volilnega telesa. Demokracija zahteva, da štejejo glasovi tudi tistih, ki se niso intenzivno vključili v zgodbe o spremembi volilnega sistema in s tem preprečuje zmago intenziviranih interesov nad neintenziviranim večinskim interesom. To je tudi zaščita pred demokratičnimi revolucijami, za katere je značilno prav to, da skupinica samooklicanih poboljševalcev sveta uvede spremembe, ki nasprotujejo volji večine. In preden se večina zave, kaj se je zgodilo, je že spremenjen pravni red, ustavna ureditev, volilni sistem in organi oblasti.

Ob odločbi ustavnega sodišča glede uvedbe dvokrožnega večinskega volilnega sistema smo priča političnemu konfliktu med dvema vejama oblasti, med ustavnim sodiščem in parlamentom. Konflikt se lahko enostavno reši na osnovi hierarhije odločevalnih pristojnosti, kot je prikazana v preglednici. To seveda ne pomeni, da se državni zbor ne more ali ne sme odločiti za dvokrožni večinski sistem, hkrati pa tudi ne pomeni, da se tako mora odločiti.

Vsekakor odločba ustavnega sodišča pomeni, da je odprt lov na novo večino, ki se mora šele oblikovati, večino, ki bo uzakonila nov volilni sistem. Ni nujno, da bo ta lov uspešen, kar že dokazujeta prvi dve glasovanji v parlamentu. Za take primere neuspelega lova na novo večino obstaja v ustavnih demokracijah pomembno varovalo. Če najava spremembe ustavnega konsenza ne uspe, tedaj velja že etabliрана ureditev, ki je nekoč izpolnila predpisani kriterij. Na primeru aktov, ki jih sprejema ustavna večina (ustava, pomembni zakoni) velja načelo konstruktivne nezaupnice, kar pomeni, da se obstoječemu volilnemu sistemu ali ustavi lahko izreče nezaupnica samo, če se z isto večino hkrati vzpostavi nov volilni sistem ali nova ustava. Tako se varuje državno ureditev pred anarhijo.

Oblikovanje novega volilnega sistema namreč ne more obiti spremembe ustavnega konsenza in s tem spremembe ustave, zlasti če se spremeni narava obstoječega volilnega sistema. Slehera oblika večinskega sistema bi resno ogrozila ustavno načelo, določeno v 43. členu Ustave Republike Slovenije, ki pravi: "Volilna pravica je splošna in enaka." To pomeni, da je glas vsakega volivca enako težak. V proporcionalnih sistemih z uveljavljanjem te pravice ni težav, v večinskih sistemih

pa je striktno upoštevanje tega načela nemogoče, ker ni možno zagotoviti enakih volilnih enot, to je enot z enakim številom volivcev. Vsakršna toleranca npr. 5% ali celo 10% bi pomenila kršitev te ustavne pravice. Demokracija stoji in pade na načelu enakosti glasov. Če imajo nekateri posamezniki večjo težo kot drugi, je to začetek možnosti za vpeljavo vladavine manjšine oz. diktature manjšine.

Večinski sistem tudi sicer omogoča vladavino manjšine in takšni izidi so se v Veliki Britaniji že tudi zgodili. Leta 1929 je Laburistična stranka dobila na volitvah 37,1% glasov in s tem 46,7% ali 287 poslanskih mest. Konservativna stranka je dobila 38,1% glasov, torej en odstotek več od laburistov, vendar samo 42,3% ali 260 poslanskih mest. Tako je manjšinska stranka postavila vlado. Podobno se je zgodilo še dvakrat. Leta 1951 so konservativci dobili 48% glasov, vendar kar 51,4 ali 321 poslancev, laburisti pa z 0,8 glasovi več od konservativcev samo 47,2% ali 295 poslancev. Vlado so sestavili poraženi konservativci. Leta 1974 so konservativci dobili 0,7% glasov več od laburistov, vendar štiri poslance manj in s tem tudi izgubili vlado (Linton in Southcott 1998, 148-155).

Vzemimo, da obstaja v političnem sistemu dve stranki A in B, ki tekmujeta na volitvah v petih volilnih enotah. Stranka A zmaga v štirih volilnih enotah z minimalno večino, stranka B pa v eni volilni enoti z veliko večino. Stranka A zmaga po večinskem sistemu v razmerju 4:1, po proporcionalnem sistemu pa zgubi. Stranka B po večinskem sistemu nima večine v parlamentu, čeprav je dosegla večje število glasov volivcev kot stranka A. Ko je v igri več strank in več volilnih enot, je možnost, da zmagajo stranke, ki so dobile manjši delež glasov na volitvah še večja.

Stranka	A	B
Volilna enota		
1	51%	49%
2	51%	49%
3	51%	49%
4	51%	49%
5	11%	89%
Skupaj proporcionalno	43% = 2 poslanci	57% = 3 poslanci
Skupaj večinsko	4 poslanci	1 poslanec

Na primeru volitev županov leta 1998 lahko vidimo, da je npr. SLS na volitvah za župane v prvem krogu dobila 99.824 glasov v 107 občinah, po drugem krogu pa ji je pripadlo skupaj 39 županov. ZLSD pa je dobila v prvem krogu 63.469 glasov v 69 občinah in le 10 izvoljenih županov po drugem krogu. Gre za kandidate, ki sta jih stranki postavljali sami, torej brez koalicijskih kandidatov. Za približno eno tretjino več glasov od ZLSD je SLS dobila tri krat več izvoljenih županov. Seveda so ene občine večje od drugih itd., vendar ilustracija v osnovi kaže nesorazmerje med številom glasov in številom izvoljenih kandidatov še zlasti v primeru, ko bi se volilne enote glede na število volivcev zelo razlikovale.

Uzakonitev večinskega sistema bi lahko zahtevala tudi spremembo ustavnega načela delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno (3. člen). Poslanci bi bili

izvoljeni neposredno v volilnih enotah. V vrstah poslancev bi bilo veliko vodilnih politikov vključno z mandatarjem, ki bi sestavili vlado. Vlada bi tako vključevala poslance. Prišlo bi do personalnega združevanja zakonodajne in izvršilne veje oblasti, kar bi bilo v nasprotju z ustavnim načelom delitve oblasti. Takšni poslanci bi lahko razširili vlado, tako da bi bili v njej kar vsi poslanci, najverjetneje pa bi si prevzeli še sodniško funkcijo in vse možne županske funkcije. Te tendence so prisotne že v obstoječi praksi, večinski sistem pa bi takšno prakso še spodbudil in jo legitimiral.

V Veliki Britaniji morajo biti člani vlade poslanci. Vendar Britanci nimajo ustave, ne poslujejo po načelu delitve oblasti, poleg tega pa njihov parlament (spodnji dom) šteje 659 poslancev. Člani vlade predstavljajo v njem zanemarljivo manjšino in njihova odsotnost od parlamentarnega dela ne predstavlja ovire. V primeru Slovenije bi vlada predstavljala šestino parlamenta, kar bi že tako majhen Državni zbor postavilo na mejo opravilne sposobnosti. Težav bi ne bile torej samo načelne narave, temveč tudi banalno praktične: zagotavljanje sklepčnosti.

Temu bi se lahko izognili tako, da bi za tiste poslance, ki bi postali člani vlade in državni sekretarji v skladu s sedanjo zakonodajo o nezdružljivosti funkcij v različnih vejah oblasti, ponovili volitve v njihovih volilnih enotah. Vendar bi pri tem tvegali, da bi se po novih volitvah spremenila večina, ki bi zamenjala pravkar izvoljeno vlado. In ko bi ta sestavljala vlado, bi spet morala zamenjati poslance, ki bi šli med ministre in sekretarje. In spet bi bile potrebne volitve. Da ta možnost ni tako nemogoča, kažejo nadomestne volitve županov (dvokrožni večinski sistem) v tistih občinah, kjer sveti niso pristali na to, da je poslanec lahko hkrati opravljal tudi funkcijo župana. Zgodilo se je, da so na nadomestnih volitvah leta 1997 župane ene stranke in enega bloka nadomestili župani druge stranke in drugega bloka (npr. občina Trebnje, Idrija, Izola).

Večinski sistem praviloma zmanjšuje število strank. V Singapuru je še danes 23 političnih strank, vendar samo ena, ki redno zmaga na večinskih volitvah tako, da je na zadnjih volitvah dobila 83 poslancev od 86 (Hong 1997, 12). Opozicija dobiva na volitvah od 20-35% glasov, in s tem od 3-5 poslancev. Večinski sistem v pluralni družbi kot je Singapur in kot je Slovenija lahko vodi v enostrankarski sistem. Slovenija je to varianto enih volitev za štirideset let že izkusila. Gre za to, da večinski sistem omogoča, da en blok, ena skupina v pluralni družbi, vlada drugi. Za pluralne družbe je to težko izvedljivo drugače kot z uvajanjem totalitarnih elementov: nadzora medijev, nadzora in ustrahovanja potencialnih nasprotnikov režima, krepitvijo tajnih služb ipd. Slovenija je izkusila enoblokovsko vlado v letih 1990 do 1992, ko je DEMOS lahko uveljavljal svojo ekskluzivistično politiko samo tako, da je menjal ljudi v državni upravi, policiji, vojski, diplomaciji, direktorje podjetij itd. V večinskem sistemu bi takšna kadrovska čistka sledila vsakim volitvam, ko bi prišlo do zamenjave bloka na oblasti. Najverjetneje pa je, da bi do tega prihajalo zelo redko. Morda celo samo enkrat, potem pa bi se tako kot v Singapuru vlada ene stranke vlekla v slabo neskončnost morda celo do naslednje revolucije.

Tudi v Veliki Britaniji sistem ni dvostrankarski. Samo v dveh tretjinah volilnih enot se spopadajo laburisti in konservativci, ki sta dve največji, ne pa edini stranki. Poleg njiju sta vsaj še dve omembi vredni parlamentarni stranki liberalni demo-

krati in škotski nacionalisti. Večinski sistem obteži praviloma dve stranki tudi zaradi taktičnega glasovanja. Volivci so prisiljeni glasovati za stranko, za katero sicer ne bi, ker ne zastopa njihove identitete, vendar jim vladajoča stranka tako radikalno ne ustreza, da namesto za svojo stranko glasujejo za stranko, ki bi morda lahko vladajočo stranko spravila v opozicijo. Večinski sistem ljudi sili v to, da ne izražajo svoje volje neposredno, ker je ne morejo, temveč posredno: volijo stranke, ki jih ne marajo. V tem smislu je tudi moralno sporen.

Večinski sistem okrepi moč poslanca v odnosu do drugih poslancev, do vlade, do stranke, interesnih skupin, vendar ga naredi odvisnega od njegove volilne enote. Tako se poslanec povsem podredi interesom, željam, stilu, kulturi itd. volilne enote. Stvari gredo tako daleč, da mora predsednik vlade njenega veličanstva Tony Blaira podrežati politiko cele vlade predstavam svoje volilne enote. V marsičem njegova volilna enota vodi Združeno kraljestvo.

Ta predstava parlamenta, da je poslanec predstavnik agregata ljudi, ki živi na istem ozemlju, je izrazito mehanicistična, predpolitična in fevdalna. Namreč večinski sistem, ko se je od leta 1265 postopno oblikoval, je imel samo ta namen, da je ozemlje predstavljeno pred kraljem. Pred kraljem je bilo treba braniti interese ozemlja, praviloma zemljiškega gospoda. Kasneje je bilo treba braniti ozemlje mest. Parlament tedaj ni imel takšne vloge kot jo ima danes, namreč da je utelešena država, da razpravlja o smereh vodenja države. Večinski sistem je narejen na mehansko predstavo politike, kjer so poslanci strežniki v restavraciji slučajnega nabora ljudi, poštarji, ki prenašajo pisma parlamentu (kaj potem je parlament?) in od parlamenta teritorialno določenemu naboru ljudi. Večinski sistem je bil narejen za predstavljanje teritorialne enote pred kraljem. Tako izvoljeni poslanci so imeli enoten interes: omejiti moč kralja. Postopno je parlament dobival na moči in kralja tako ošibil, da so se nasprotja preselila v parlament. Okrepile so se parlamentarne frakcije, iz katerih so nastale stranke.

Nekoč pred obstojem moderne države, v času, ki ga danes še marsikdo živi, je bilo tako, da je peščica volivcev izbrala zastopnika, ta pa si je šele v parlamentu izbral ali ustanovil stranko. Danes to praviloma ni več možno, čeprav se je na Slovenskem v zadnji dekadli to tudi že dogajalo.

Odkar se stranke udeležujejo volitev, one določajo kandidate in skrbijo za oblikovanje vlade in večinski sistem je postal anahronizem. V moderni politiki so glavni akterji stranke. Moderna demokracija je strankarska demokracija. Stranke spadajo v ustavni red moderne demokracije. Stranka je vrednota, ki jo je treba gojiti za to, da demokracija deluje. Od tu ni zanemarljivo, da lahko večinski sistem povsem uniči tudi veliko stranko. To se je zgodilo npr. Napredni konservativni stranki v Kanadi, ki je bila celo vladajoča stranka pred volitvami leta 1994. Na volitvah leta 1994 je doživela katastrofalni poraz, ko je po volitvah namesto dotedanjih 167 poslancev dobila le dva.

Tu pa seveda nastopi težava. Moderna politika je stvar mest, ne pa tudi podeželja. Podeželje je ohranilo staro predstavo predstavnštva, teritorija in s teritorijem določenega nabora ljudi. Mesto se ne identificira s predstavnikom mesta, temveč s politično opcijo in kot celota s pluralizmom zastopstev. Ljubljčanom ne gre za to, da bi v parlamentu videli zastopnike Bežigrada, Šiške, Viča itd. temveč za

to, da vidijo "svoje", to je liberalce, konservativce, socialdemokrate ipd. In v vseh večinskih sistemih gre za prevlado podeželja nad mestom. Mesta so glede na število volivcev v vseh večinskih sistemih podprezentirana. Tudi Francija je uvedla večinski sistem kot odgovor na prestrašenost zelo močnega podeželja zaradi vse tesnejšega povezovanja Evrope.

Politično gledano gre pri diskusiji o večinskem volilnem sistemu v Sloveniji za poskus podeželja, da si prilasti oblast, ki jo je izgubilo s padcem socialističnega samoupravljanja. Ravno komunalni sistem z geslom občina je država, nadgrajen z delegatskim sistemom je dosegal učinke, ki bi jih v večstrankarski demokraciji lahko dosegal večinski sistem. Vendar je tedaj šibko politično vlogo nacionalne skupščine nadomeščala Zveza komunistov in druge družbenopolitične organizacije, ki so skrbele za ohranjanje nacionalnega konsenza mimo in tudi skozi skupščinski /parlamentarni/ sistem. V sodobni slovenski demokraciji pomeni večinski sistem uvedba mehanizmom drobitve politične volje in onesposabljanje nacionalne države. Hkrati pa ponuja eno stranko, ki naj bi držala Slovenijo skupaj. Ta tendenca izraža iz slovenske politične kulture, ki ni uspela razviti državotvorne, nacionalne, politične zavesti. Temu nasproti je razvila prepričanje, da je politika v samem jedru slaba, nemoralna, nepotrebna in da zgolj generira konflikte. Tej tendenci ustreza večinski sistem, ki obljublja preglednost in končno rešitev vseh vprašanj. Zato bo morebitna uvedba večinskega sistema največji udarec prav za to predstavo politike. Obljubljene spremembe se ne bodo zgodile: vsi politični akterji bodo še naprej v igri, vse politične stranke bodo še naprej na prizorišču (razen morda najmanjših dveh), pojavili pa se bodo še novi neodvisni akterji, ki bodo obljubljeno preglednost sprevrnili v še večjo nepreglednost, nestabilnost in neučinkovitost.

Problem Slovenije je v tem, da poskuša reševati realne probleme in realne strahove ljudi s sistemskimi spremembami, ne pa s povečanim sodelovanjem ključnih političnih akterjev. Strah podeželja bi lahko reševali z decentralizacijo, regionalizmom in partnerstvom med državo in lokalnimi skupnostmi.

Težave vladnih koalicij se bodo prenesle v morebitni večinski sistem, tudi če pride do nastajanja novih omnibus strank. Laburisti opozarjajo, da so koalicijska stranka in tudi za to so se odločili za postopno uvajanje proporcionalnih elementov v volilni sistem. Politično gledano se Velika Britanija odloča za proporcionalni sistem s spoznanjem, da je srednji vek dokončno minil, kar pomeni, da je vloga kraljice povsem ritualna in da je tudi lordska zbornica preživela institucija. Velika Britanija se je končno odločila, da bo postala moderna demokratična država, potem ko jo je v to prepričala njena nova situacija po drugi svetovni vojni in približevanje Evropi. V državah Evropske unije imata od petnajstih držav večinski sistem samo še Velika Britanija in Francija. Sicer pa najdemo npr. dvokrožni večinski sistem v Čadu, na Kubi, v Iraku in Iranu, Turkmenistanu in Uzbekistanu pa tudi v Čadu, Gabonu in Kongu, enokrožni večinski sistem pa v državah centralne Afrike in povsod tam, kjer so Britanci zapustili sled kolonializma.

Ključno vlogo imajo pri večinskem sistemu volilne enote. Analitiki volitev in politične stranke do volišča natanko vedo, kako ljudstvo voli. Tako se da izdelati okraje v skladu s temi spoznanji do te mere, da so volilni izidi prikriti. Na pri-

mer: če bi sedanje volilna okrožja prelevili v volilne enote, bi imela morebitna koalicija SKD-SDS-SLS veliko možnost na zmago, čeprav bi dobila manj glasov na volitvah od drugih strank. To pa zato, ker so po pravilu volivci koncentrirani v mestih npr. Ljubljani, kjer so volilni okraji s po 20.000 volivci, na podeželju pa so volilni okraji manjši. Glede na število volivcev bi Ljubljani pripadal vsaj še en volilni okraj, če ne celo dva. Na primeru rezultatov predsedniških volitev iz leta 1997 se vidi, da bi npr. predpostavimo stranka Milana Kučana zmagala ne samo v Hrastniku, kjer je tedaj zmagala s 4.464 od 6.086 glasovi in izgubila v sosednjem okraju Laško s 5.077 od 10.344, lahko zmagala v obeh. To bi storili tako, da bi spremenili mejo volilnega okraja. Del volivcev Hrastnika bi pridružili volilnemu okraju Laško in tako omogočili, da bi stranka Milana Kučana zmagala z absolutno večino v obeh okrajih. Volilna geometrija v večinskem sistemu omogoča, da stranke ali skupina strank zмага na volitvah še pred volitvami, to je že z določanjem volilnih okrajev. Kako je to pomembna tema zlasti za konservativce, kaže primer Velike Britanije, kjer so konservativci, v času ko so imeli večino v parlamentu, nenehno spreminjali meje volilnih enot, tako, da so prikrajšali laburiste in druge stranke (Linton in Southcott 1998, 110).

Večinski volilni sistem ima v mali državi še to slabost, da bo volilno kampanjo radikaliziral. S tem ko je rezultat stranke odvisen samo od kandidata, (v smislu, če pade kandidat, je stranka ob ves izkupiček) bo predvolilni boj usmerjen na diskvalifikacijo kandidata, ne stranke. Za zmago na volitvah v Republiki Sloveniji zadošča diskvalifikacija treh do petih kandidatov druge strani. To se je že pokazalo pri volitvah županov, ko je npr. kandidata, dotedanjega predsednika krajevne skupnosti Dolenjske Toplice javna RTV štiri dni pred drugim krogom volitev prikazala kot moralno spornega in tako omogočilo tesno zmago protikandidata. Kot je bilo že večkrat tudi javno pokazano, se gradiva o možnih kandidatih in najbolj ranljivih točkah pridno zbirajo, tako da prikaz napovedanega tipa kampanje v primeru uvedbe večinskega sistema ne bo izostal.

Volilna kampanja bi v primeru večinskega sistema morala biti bistveno bolj podprta z javnomnenjskimi anketami. Kandidirali bi bili resnično lahko samo kandidati, ki bi imeli večkrat izmerjeno najvišjo podporo. To pa bi bistveno podražilo volilno kampanjo in povečalo finančne težave večine parlamentarnih strank. Ta volilni sistem pa bi koristil uveljavljanju politologov, ki bi se ukvarjali z volitvami. Ta pristop bi ustrežal obstoječi etabrirani eliti, saj bi jo za dolgo obdobje učvrstil na oblasti. Vsi v tem trenutku afirmirani posamezniki, bi se lahko zavihteli v sedlo oblasti brez upa novih generacij in od odločujočih položajev odrinjenih žensk na skorajšnjo zamenjavo. Večinski sistem pomeni dedno volilno enoto: ko izpreže oče, ga nadomesti sin. Tako večinski sistem skrbi tudi za ohranjanje vrednote patriarhalizma. Županske volitve so ta trend zelo dobro pokazale tudi na primeru Slovenije. Velika večina županov, ki so ponovno kandidirali, so bili izvoljeni. Od 147 županov leta 1994 je bilo leta 1998 že v prvem krogu izvoljenih kar 75, v drugem pa še dodatnih 19, kar je skupaj 94 od 147, pri čemer niso kandidirali vsi župani iz leta 1994.

Kot smo pokazali večinski volilni sistem ni najboljša izbira za Slovenijo. Je pa seveda možna. Če bi do njega prišlo, bi morala Slovenija rešiti vrsto problemov, od

katerih smo samo nekatere nakazali. Vsi problemi so rešljivi, zahtevajo pa samo en pogoj: to je široko prostovoljno soglasje volivcev in/ali poslancev.

LITERATURA

- Gaber, Slavko (ur.). 1996. Volilni sistemi. Ljubljana: Krt.
- Haček, Miro. 1999. Lokalne volitve v Sloveniji – primerjava 1994-1998. Teorija in praksa, 2, 218-229.
- Hong, Mark. 1997. Democracy in the Small State. The Example of Singapore. Neobjavljen članek. 1-14.
- Lijphart, Arend. 1977. Democracy in Plural Societies. A Comparative Explorations. New Haven in London: Yale University Press.
- Lijphart, Arend. 1984. Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries. New Haven in London: Yale University Press.
- Linton, Martin in Mary Southcott. 1998. Making Votes Count. The case for electoral reform. London: Profile Books.
- Ustava Republike Slovenije. 1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.